

Enige gegevens over minimale en modale inkomens in 1974-1983

DRS. T.K. HÜBNER*

Over de inkomensverdeling komen slechts met grote vertraging gegevens beschikbaar. Zo hebben de laatste door het CBS gepubliceerde gegevens betrekking op 1978! Om enig inzicht te krijgen in de algemene inkomensontwikkeling, is het nuttig de inkomensontwikkeling van tenminste een aantal omvangrijke groepen na te gaan, groepen die de meerderheid van de bevolking uitmaken. Om deze reden berekent en publiceert de Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting in Amsterdam elk jaar de inkomens van de minima en de modalen. Daarbij wordt tevens ruime aandacht geschonken aan de invloed van de woonkosten (= huur plus kosten van verwarming en warm water minus eventuele individuele huursubsidie) op de bestedingsruimte die overblijft na betaling van de woonkosten. In dit artikel wordt de inkomensontwikkeling vóór de betaling van de woonkosten weergegeven zoals die blijkt uit de cijfers van de laatste Amsterdamse publikatie 1).

Inleiding

We gaan voor de periode 1974-1983 kijken naar de inkomensontwikkeling van de volgende categorieën:

- AOW-ers, ongehuwd en gehuwd;
- minimumloners, waar nodig onderverdeeld naar ongehuwd tussen 23 en 35 jaar, gehuwd zonder kinderen en gehuwd met twee kinderen;
- modale werknemers, waar nodig met dezelfde onderverdeling als bij de minimumloners.

Ten aanzien van al deze categorieën veronderstellen we dat zij geen andere inkomstenbronnen hebben dan hun AOW-uitkering, dan wel hun loon of salaris.

Bij de modale werknemers maken we verder onderscheid tussen de werknemers die in 1973 een modaal inkomen hadden en daarna alleen loonsverhogingen volgens de index van de regelslonen 2) kregen, en de werknemers die in 1982 een modaal inkomen hadden en zowel daarvoor als daarna alleen met de regelslonenveranderingen meegingen. Duidelijk zal blijken dat deze uit twee verschillende jaren afkomstige modale werknemers, gezien hun beloning, niet dezelfde personen kunnen zijn. Zo verdiende in het jaar 1983 de „modale werknemer 1982” bruto per jaar f. 3.180 meer dan de „modale werknemer 1973”.

Nog een opmerking over onze modale werknemers. Hun vrij besteedbaar inkomen wordt bekeken voor jongere ongehuwden, gehuwden zonder en met twee kinderen. Volgens een strikte hantering van de definitie van de modale werknemer zouden we uitsluitend een gehuwde werknemer met twee kinderen jonger dan 16 jaar mogen behandelen. Aangezien echter het bruto (modale) inkomen niet afhankelijk is van burgerlijke staat en aantal kinderen, is onze benadering *feitelijk* niet in tegenspraak met de officiële definitie van de modale werknemer. Door een uitbreiding tot andere, in de praktijk in groten getale voorkomende, categorieën krijgt de in dit artikel toegepaste benadering ons inziens een groot realiteitsgehalte.

We gaan de volgende soorten inkomens berekenen:

- bruto inkomen (excl. eventuele eenmalige uitkering en/of kinderbijslag);
- belastbaar inkomen (volgens de definitie van de fiscus);
- besteedbaar inkomen (d.w.z. het bruto inkomen verminderd met de eventuele pensioenpremie, de premies voor de volks- en sociale verzekeringen en het ziekenfonds en de inkomstenbelasting en vermeerderd met de eventuele eenmalige uitkering en/of kinderbijslag) 3).

Bij de berekening van het belastbaar inkomen veronderstellen we dat de belastingplichtige geen buitengewone lasten, persoonlijke verplichtingen, of hypotheekrente i.v.m. een eigen woning als aftrekposten heeft.

Bruto inkomen

De - nominale - bruto inkomens (excl. eventuele eenmalige uitkering en/of kinderbijslag) vindt men in tabel 1. De onderverdeling naar burgerlijke staat/aantal kinderen hoeft niet gemaakt te worden voor het bruto en belastbaar inkomen van minimumloners en modale werknemers, aangezien de hoogte van deze inkomens niet afhangt van burgerlijke staat/aantal kinderen.

Tabel 1. Bruto jaarinkomen (excl. eventuele kinderbijslag en eenmalige uitkering) in gulden

Jaar	AOW-er		Minimumloner	Modaal 1973	Modaal 1982
	ongehuwd	gehuwd			
1974	7.376	10.444	14.377	20.000	21.634
1975	8.507	12.049	16.686	22.500	24.338
1976	9.560	13.874	18.694	24.531	26.535
1977	10.461	15.312	20.042	26.406	28.563
1978	11.344	16.607	21.745	27.969	30.254
1979	11.913	17.437	22.706	29.375	31.775
1980	12.738	18.385	23.756	30.469	32.958
1981	13.198	18.990	24.535	31.250	33.803
1982	13.819	19.840	25.805	33.281	36.000
1983	13.887	19.933	26.420	33.438	36.168

Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat er tot 1981 een zeer sterke nominale groei was, vooral van de AOW-uitkeringen en het mi-

* De auteur is werkzaam als econoom bij de gemeente Amsterdam. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.

1) Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting, *Basisinformatie over inkomens, huur en individuele huursubsidie in de jaren 1974-1983*, Amsterdam, november 1983.

2) Regelslonen zijn de bruto basislonen volgens cao's en bezoldigingsbesluiten.

3) Zie voor het berekeningsschema van de inkomens, dat 17 stappen telt, de in voetnoot 1 genoemde publikatie.

nimumloon. De AOW-uitkeringen waren in 1980 74 à 77% hoger dan in 1974, terwijl het minimumloon 65% hoger was. De modale werknemers kregen in 1980 52% meer dan in 1974. Na 1980 werd de nominale toeneming, vergeleken met de jaren daarvoor, veel zwakker. In 1983 zien we slechts een kleine verhoging.

Belastbaar inkomen

De vaststelling van het belastbaar inkomen is van belang voor diverse doeleinden, zoals de belastingheffing, de bepaling van de individuele huursubsidie, de schoolgeldheffing. De ontwikkeling van het belastbaar inkomen geven we in tabel 2.

Tabel 2. *Belastbaar jaarinkomen in guldens*

Jaar	AOW-er		Minimumloner	Modaal 1973	Modaal 1982
	ongehuwd	gehuwd			
1974	7.226	10.294	12.074	16.418	17.803
1975	8.357	11.899	13.974	18.496	20.062
1976	9.410	13.724	15.531	20.077	21.786
1977	10.311	15.162	16.640	21.623	23.454
1978	11.194	16.457	18.123	22.891	24.802
1979	11.763	17.287	18.981	24.052	26.040
1980	12.588	18.235	20.007	25.050	27.093
1981	13.048	18.840	20.652	25.469	27.477
1982	13.669	19.690	21.466	26.997	29.078
1983	13.737	19.783	21.594	26.007	27.896

Ook deze inkomens stegen tot 1981 fors. Daarna is hun groei veel trager, of in het geval van de modalen in 1983 zelfs negatief. Bij de minima bestond in 1983 nog een bescheiden toename ten opzichte van 1982.

Vrij besteedbaar inkomen

De bestedingsruimte waarover het individu, in tegenstelling tot de vorige inkomens en natuurlijk binnen bepaalde grenzen, vrij kan beschikken, wordt in tabel 3 gegeven.

Tabel 3. *Vrij besteedbaar jaarinkomen (incl. eventuele kinderbijslag en eenmalige uitkering) in guldens*

Jaar	AOW-er		Minimumloner			Modaal 1973			Modaal 1982		
	ongehuwd	gehuwd	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen
1974	6.998	10.066	9.408	10.163	11.997	12.285	13.156	14.990	13.174	14.110	15.963
1975	8.289	11.831	11.091	11.908	13.893	13.960	14.947	16.934	14.901	15.914	17.968
1976	9.179	13.188	12.325	13.245	15.390	15.086	16.193	18.338	16.074	17.206	19.428
1977	10.029	14.330	13.389	14.381	16.651	16.408	17.600	19.870	17.479	18.699	21.051
1978	10.831	15.480	14.447	15.494	17.916	17.305	18.567	20.988	18.422	19.712	22.207
1979	11.356	16.224	15.181	16.280	18.818	18.222	19.548	22.086	19.383	20.736	23.274
1980	12.099	17.165	16.150	17.295	19.987	19.125	20.528	23.220	20.319	21.727	24.419
1981	12.555	18.001	16.675	18.165	21.191	19.480	20.966	23.792	20.632	22.159	24.985
1982	13.118	18.762	17.157	18.962	21.934	20.342	21.953	24.925	21.499	23.158	26.130
1983	13.217 a)	18.885 a)	17.145	19.070 a)	22.185 a)	19.646	21.187	24.252	20.668	22.322	25.387

a) Als deze minima individuele huursubsidie ontvangen, is hun eenmalige uitkering (en dus hun vrij besteedbaar inkomen) f. 55 hoger.

Tabel 4. *Reële koopkracht (= vrij besteedbaar jaarinkomen incl. kinderbijslag en eenmalige uitkering in guldens van 1974)*

Jaar	AOW-er		Minimumloner			Modaal 1973			Modaal 1982		
	ongehuwd	gehuwd	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen	ongehuwd	gehuwd	gehuwd, 2 kinderen
1974	6.998	10.066	9.408	10.163	11.997	12.285	13.156	14.990	13.174	14.110	15.963
1975	7.522	10.736	10.064	10.806	12.607	12.668	13.564	15.367	13.522	14.441	16.305
1976	7.656	10.999	10.279	11.042	12.836	12.582	13.505	15.294	13.406	14.350	16.204
1977	7.860	11.230	10.493	11.270	13.049	12.859	13.793	15.572	13.698	14.654	16.498
1978	8.156	11.657	10.879	11.667	13.491	13.031	13.981	15.804	13.872	14.843	16.722
1979	8.205	11.723	10.969	11.763	13.597	13.166	14.124	15.958	14.005	14.983	16.816
1980	8.208	11.645	10.957	11.733	13.560	12.975	13.927	15.753	13.785	14.740	16.566
1981	7.976	11.436	10.594	11.541	13.463	12.376	13.320	15.116	13.108	14.078	15.874
1982	7.869	11.255	10.292	11.375	13.158	12.203	13.169	14.952	12.897	13.892	15.675
1983	7.738 a)	11.057 a)	10.038	11.165 a)	12.989 a)	11.502	12.405	14.199	12.101	13.069	14.864

a) Als deze minima individuele huursubsidie ontvangen, is hun eenmalige uitkering (en dus hun vrij besteedbaar inkomen) f. 32 hoger.

Het is zonneklaar dat de nominale vrij besteedbare ruimte zich in het laatste jaar, vergeleken met de voorgaande jaren, ongunstig heeft ontwikkeld. De minima (uitgezonderd de ongehuwde volwassen minimumloner beneden de 35 jaar) gingen minimaal zeer bescheiden vooruit, de jonge minimumloner bleef ongeveer gelijk, terwijl de modalen een nominale vermindering van 2,7 à 3,9% incasseerden.

Reële koopkracht

De nominale bestedingsruimte zegt bij inflatie weinig over de reële koopkracht. Hoe de reële koopkracht veranderde, zien we in tabel 4. De nominale vrij besteedbare inkomens zijn daar gecorrigeerd met het indexcijfer van de gezinsconsumptie. Hierbij willen we nog opmerken dat deze correctie naar onze smaak zeer grof is. Het consumptiepakket van een alleenstaande ongehuwde AOW-er is namelijk anders samengesteld dan dat van een gehuwde AOW-er, en heel anders dan van een minimumloner met twee kinderen enz. Helaas beschikt men alleen over twee reeksen prijsindexcijfers, die van elkaar slechts marginaal verschillen. Eigenlijk zou men voor een exactere benadering ten minste voor tientallen inkomens- en huishoudenstypen aparte reeksen prijsindexcijfers moeten berekenen, hetgeen op grote praktische bezwaren stuit.

De reële koopkracht loopt volgens de cijfers in tabel 4 vanaf 1979 terug. Bij alle beschouwde groepen neemt de reële bestedingsruimte af, maar de mate waarin dit gebeurt, verschilt aanzienlijk. Dit blijkt zeer duidelijk als we de reële koopkracht als index (1974 = 100) uitdrukken (zie tabel 5).

Tussen 1974 en 1979 steeg de reële koopkracht van de AOW-ers met 16% en – afhankelijk van burgerlijke staat en huishoudensgrootte – die van de minimumloners met 13 à 17% en die van de modale werknemers met 5 à 7%. Na 1979 zien we echter een doorgaande daling van de reële vrij besteedbare ruimte.

Het koopkrachtverlies was in 1983 ten opzichte van 1982 – weer afhankelijk van burgerlijke staat en huishoudensgrootte – bij de AOW-ers 1,7 à 1,8%, bij de minimumloners 1,3 à

Tabel 5. Index reële koopkracht (= vrij besteedbaar jaarinkomen incl. kinderbijslag en eenmalige uitkering in guldens van 1974), 1974 = 100

Jaar	AOW-er		Minimumloner			Modaal 1973			Modaal 1982		
	ongetrouwd	getrouwd	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen	ongetrouwd	getrouwd	getrouwd, 2 kinderen
1975	107	107	107	106	105	103	103	103	103	102	102
1976	109	109	109	109	107	102	103	102	102	102	102
1977	112	112	112	111	109	105	105	104	104	104	103
1978	117	116	116	115	112	106	106	105	105	105	105
1979	117	116	117	116	113	107	107	106	106	106	105
1980	117	116	116	115	113	106	106	105	105	104	104
1981	114	114	113	114	112	101	101	100	99	100	99
1982	112	112	109	112	110	99	100	100	98	98	98
1983	111	110	107	110	108	94	94	95	92	93	93

2,5% en bij de modale werknemers 5,0 à 6,2%.

Als we de reële koopkracht van de minimumloner zowel in 1974 als in 1983 op 100 stellen kunnen we een vergelijking maken met de andere inkomenscategorïën en zien hoe groot het verschil in reële koopkracht was tussen deze groepen in de vermelde twee jaren (zie tabel 6).

Tabel 6. Koopkrachtvergelijking 1974-1983

	Ongetrouwd		Getrouwd		Getrouwd met 2 kinderen	
	1974	1983	1974	1983	1974	1983
AOW-er	74,4	77,1	99,0	99,0	—	—
Minimumloner	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Modaal 1973	130,6	114,6	129,4	111,1	124,9	109,3
Modaal 1982	140,0	120,5	138,8	117,1	133,1	114,4

Geconstateerd moet worden dat de relatieve verschillen in de reële koopkracht tussen de minimumloner, de ongetrouwde AOW-er en de modale werknemer in tien jaar tijd kleiner zijn geworden. Vooral de afstand tussen de modalen en de minimumloner is met grote schreden verkleind. De getrouwde AOW-er had zowel in 1974 als in 1983 ongeveer de reële koopkracht van de minimumloner.

Uit de cijfers van de Amsterdamse Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting blijkt verder dat de keuze van de woning de bestedingsruimte die na het betalen van huur en stookkosten overblijft, zeer sterk beïnvloedt, zelfs na ontvangst van individu-

ele huursubsidie. Dit is echter een onderwerp dat in het bestek van dit artikel niet aan de orde kan worden gesteld.

Slotopmerking

Uit de voorgaande cijfers moet de sombere conclusie getrokken worden dat de reële koopkracht van grote groepen in de samenleving sinds 1979 aanzienlijk is gedaald. In 1983 hadden de AOW-ers en minimumloners de levensstandaard van 1976, terwijl de modale werknemers op het niveau van ca. 1972 terugzakten. Ten opzichte van *het beste jaar 1979* is de achteruitgang in 1983 bij de AOW-ers 5,7%, bij de minimumloners 4,5 à 8,5% en bij de modale werknemers 11,0 à 13,6%.

In 1984 en later volgen voor de beschouwde groepen hoogstwaarschijnlijk nog grotere klappen. Het is zeer de vraag of deze forse vermindering van de bestedingsruimte van zeer brede lagen van de bevolking de Nederlandse economie weer gezond zal kunnen maken. Het financieringstekort kan door o.a. de vermindering van de uitkeringen wellicht wat dalen, hoewel zelfs dit kan worden betwijfeld, maar de prijs daarvoor in de vorm van een extra groei van de werkloosheid door vraaguitval zal met vrij grote zekerheid te hoog uitvallen. Misschien zal het thans gevoerde pro-cyclische financierings- en inkomensbeleid, waarbij het terugdringen van het financieringstekort van het rijk het primaat heeft, — "Keynes is al lang dood!" — over enkele jaren betreurd worden, maar dan is het leed reeds geleden.

T.K. Hübner

Rectificatie

Het werken met een elektronische schrijfmachine „met geheugen” en uitgerust met talloze knopjes, codes en lampjes kan de gebruiker voor bedieningsproblemen en soms onaangename verrassingen stellen. Het is mij al twee keer eerder overkomen dat een gedeelte van een artikel op tot nu toe onverklaarbare wijze werd uitgewist uit het schrijfmachinegeheugen. Indachtig het spreekwoord van de ezel en de steen is het me nu een derde keer overkomen. Een half afgeschreven artikel moest in minder dan een week tijds omgewerkt en gedeeltelijk herschreven worden voor *ESB*. De beperkte tijdsduur voor het schrijven en controleren van het artikel en een misschien op hol geslagen chip, een bedieningsfout of een magnetisch veld (aldus de importeur van mijn schrijfmachine) hebben duidelijk samengespannen, waardoor op voor mij onverklaarbare wijze een passage plus corresponderende voetnoten in het niets zijn verdwenen. De fout kon niet meer hersteld worden omdat het artikel inmiddels was gepubliceerd. Een ieder die zoiets ooit is overkomen zal begrijpen hoe ik me voelde na de ontdekking. Te meer daar bij het nieuwe „elektronisch typen in een geheugen” er lange tijd geen papier wordt gebruikt zodat controle tussentijds alsook reconstructie van „verdwenen” tekst moeilijk, zo niet onmogelijk is.

De inleiding van het artikel over de Europese Raad in Athene (*ESB*, 30 november 1983, blz. 1100 e.v.) zou nog een alinea heb-

ben moeten bevatten, sterk samengevat ongeveer luidend: „Op verschillende plaatsen in dit artikel wordt de mening van verschillende deelnemers aan de 33ste uitgebreide commissievergadering van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken op 2 mei 1983 weergegeven”. De hierop betrokken voetnoten zouden hebben aangegeven dat in de delen over de vier huidige zwakheden belangrijke passages ontleend zijn aan Van der Mei, in de delen over de belangrijkste taken passages aan Voorhoeve, en dat de paragraaf met de titel „De instellingen” gedeelten bevat van Patijn, Van der Mei en Engwirda zoals weergegeven in het verslag van de UCV van 2 mei 1983.

Tevens maak ik graag gebruik van de gelegenheid op een storende zelfout te wijzen. In de alinea op blz. 1104 beginnend met „Een vraagteken. . .” wordt de mening van Van der Mei tijdens de UCV van 2 mei weergegeven, doch het woord vakbonden moet *vakraden* zijn.

Inmiddels heb ik uitvoerig met de importeur van mijn schrijfmachine over het gebeuren gesproken. De importeur meent dat mijn schrijfmachine een „te beperkt geheugen” heeft om een *ESB*-artikel te bevatten. Enerzijds registreerde ik deze opmerking met genoegen, anderzijds betekent het de noodzaak dit met een ingenieuze uitbreiding van elektronica te verhelpen. Ik vrees de toename van nog meer knopjes, toetsen, kabels enz. wanneer ik zie wat de huidige voor onheil kunnen aanrichten!

F. Micklinghoff